

ครึ่งหนึ่งที่สูญหาย: การวิเคราะห์ตำนานอริสโตฟาเนสในงาน อภิปรัชญาว่าด้วยความรักของเพลโตกับการสร้างความหมายทางเพศและความรัก

The Lost Half: An Analysis of Aristophanes' Myth in Plato's *Metaphysics of Love* and the Construction of Sexuality and Love

วรพล โชติจิรเดชากุล¹ | Worapon Chotjiradechakul¹

Received: 13 ตุลาคม 2568 Revised: 11 พฤศจิกายน 2568 Accepted: 9 ธันวาคม 2568

บทคัดย่อ

การตีความความรักในเพลโตมักถูกจำกัดด้วยกรอบทวิลักษณ์ทางเพศและการอ่านแบบศีลธรรม ซึ่งเน้นความสัมพันธ์ชายหญิงเป็นศูนย์กลาง บทความนี้จึงมุ่งทบทวนแนวคิดความรักในงานอภิปรัชญาว่าด้วยความรัก ผ่านการวิเคราะห์ตัวบทเชิงอรรถาธิบาย เพื่ออธิบายอริสโตฟาเนสในฐานะพลังแห่งการดำรงอยู่ที่อยู่เหนือการแบ่งแยกทางเพศ โดยชี้ให้เห็นว่าตำนานของอริสโตฟาเนสเสนอภาพมนุษย์ในฐานะสิ่งที่พร่องและแสวงหาอีกครั้งหนึ่งของตน ขณะที่คำสอนของไดโอติมาทำให้ความรักเป็นกระบวนการก้าวข้ามจากร่างกายสู่จิตโดยไม่ละทิ้งความสำคัญของกายภาพ ผลการวิเคราะห์พบว่าโครงสร้างของความรักในงานสนทนานี้ตั้งอยู่บนภาวะระหว่าง ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมโยงกาย จิต และการรู้เข้าด้วยกัน และทำให้ความรักเพศเดียวกันและเพศต่างกันมีสถานะเท่าเทียมกันในระดับภววิสัย นอกจากนี้การวิพากษ์การอ่านแบบศีลธรรมเทววิทยาชี้ให้เห็นว่าการตีความแนวนี้อะเลยแก่นของอริสโตที่เพลโตวางไว้ในฐานะพลังของความพร่องร่วมกัน บทความจึงเสนอการอ่านเพลโตในฐานะผู้วางรากฐานของความรักที่ไม่ยึดติดเพศ ซึ่งเข้าใจความรักเป็นพลังของการสมาน การก้าวข้าม และการอยู่ร่วมในความแตกต่างของมนุษย์ ผลลัพธ์ดังกล่าวช่วยเปิดพื้นที่ใหม่ให้แก่การสนทนาเรื่องเพศ อัตลักษณ์ และความสัมพันธ์ในโลกร่วมสมัย และชี้ว่าความรักในเพลโตอาจทำหน้าที่เป็นกรอบคิดเชิงจริยศาสตร์ที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมอย่างเท่าเทียมในสังคมปัจจุบัน

คำสำคัญ: เพลโต, อริสโต, ความรักที่ไร้เพศ, อภิปรัชญาว่าด้วยความรัก

¹ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (รัฐศาสตร์) ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, E-mail Woraponc68@nu.ac.th

¹ Graduate Student, Doctor of Philosophy Program (Political Science), Department of Political Science and Public Administration, Faculty of Social Sciences, Naresuan University, E-mail Woraponc68@nu.ac.th

Abstract

Interpretations of love in Plato have often been constrained by gender binaries and moralistic readings that privilege heterosexual relationships as the normative center. This article therefore aims to revisit the concept of love in Plato's metaphysical discourse on Eros through a close, exegetical analysis of the text, in order to explain Eros as a force of existence that transcends sexual division. It argues that Aristophanes' myth presents the human being as a fundamentally deficient entity in search of its missing half, while Diotima's teaching conceptualizes love as a process of ascent from the body to the soul without abandoning the significance of corporeality. The analysis demonstrates that the structure of love in this dialogue is grounded in a state of *in-betweenness*, which functions to connect body, soul, and knowledge, and thereby accords same-sex and different-sex love an equal ontological status. Furthermore, a critique of moral-theological readings reveals that such interpretations neglect the core of Eros as articulated by Plato—namely, Eros as a power arising from shared deficiency. This article thus proposes a reading of Plato as a foundational thinker of a non-gendered conception of love, one that understands love as a force of integration, transcendence, and coexistence within human difference. These findings open new spaces for contemporary discussions of sexuality, identity, and relationships, and suggest that Platonic love may serve as an ethical framework that promotes egalitarian coexistence in present-day society.

Keywords: plato, eros, genderless love, symposium

บทนำ: การพร่องและการแสวงหา บทนำสู่อภิปรายว่าด้วยความรักของเพลโต

ความรักเป็นหนึ่งในปัญหาพื้นฐานที่สุดของมนุษย์และเป็นประเด็นที่ปรากฏในแทบทุกขอบเขตความรู้ ตั้งแต่ศาสนา จริยธรรม ไปจนถึงอภิปราย ในโลกตะวันตกการทำความเข้าใจความรักมักถูกทำให้สอดคล้องกับกรอบเพศตรงข้ามนิยม ซึ่งวางความสัมพันธ์ระหว่างชาย-หญิงไว้เป็นศูนย์กลางของศีลธรรมและความหมายทางสังคม แนวคิดของ Augustine (1991) และ Aquinas (1981) ที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการนี้ เนื่องจากทำให้ความรักถูกเชื่อมโยงเข้ากับการสืบพันธุ์ การควบคุมกายและความบริสุทธิ์ของจิตใจ จนกลายเป็นกรอบที่ครอบงำการอ่าน Plato มาอย่างยาวนาน

อย่างไรก็ตาม เมื่อกลับไปอ่านงาน Symposium โดยตรง จะพบว่าภาพของความรักใน Plato นั้นแตกต่างจากการตีความดังกล่าวอย่างสิ้นเชิง ความรักใน Plato ไม่ได้ถือกำเนิดจากความต่างของเพศ

แต่เกิดจากภาวะพร่องซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานของการดำรงอยู่ของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นชายรักชาย หญิงรักหญิง หรือชาย-หญิง ต่างเป็น “ครึ่งหนึ่งที่สูญหาย” กำลังแสวงหาการสมานเพื่อกลับคืนสู่ความเป็นหนึ่งเดียว ตำนานอริสโตฟาเนสทำให้มิติภววิสัยนี้เด่นชัด ขณะที่คำสอนของ Diotima ในช่วงท้ายของบทสนทนายกระดับความรักให้เป็นกระบวนการของการรู้และการก้าวข้าม

มากไปกว่านั้น แม้ Symposium จะถูกจัดหมวดโดยนักวิชาการร่วมสมัยว่าเป็น ปรัชญาความรัก เนื่องจากเป็นบทสนทนาว่าด้วยความรักในเชิงจริยศาสตร์และญาณวิทยามากกว่าจะเป็น อภิปรัชญาในความหมายดั้งเดิมของเพลโตแต่โครงสร้างของตัวบทกลับวางอิริสไว้ในฐานะเดมอนระหว่างมนุษย์กับเทพ ซึ่งเป็นนิยามเชิงภววิสัย ที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขการเป็นอยู่โดยตรง ดังนั้นการใช้คำว่าอภิปรัชญาว่าด้วยความรักในบทความจึงไม่ใช่การจัดประเภทอย่างเคร่งครัดของงานทั้งเล่ม หากเป็นการชี้ให้เห็นว่าอิริสใน Symposium ถูกเสนอเป็นพลังแห่งการเป็นอยู่ที่ทำงานผ่านภาวะระหว่างอันเป็นแก่นภววิสัยของความรักในเพลโต การใช้คำว่าอภิปรัชญาจึงเป็นการเน้นโครงสร้างภววิสัยของอิริส มากกว่าการจำแนกตำราตามหมวดทางประวัติศาสตร์ของปรัชญา

อย่างไรก็ดี ภายหลังจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า งานศึกษาความรักใน Symposium สามารถแบ่งออกเป็นสามแนวทางสำคัญ แนวทางแรก คือ การตีความแบบเทววิทยา - ศีลธรรม ซึ่งมีรากฐานจาก Augustine (1991) และ Aquinas (1981) ที่มองความรักในฐานะการก้าวข้ามร่างกายเพื่อเข้าถึงพระเจ้า ทำให้ความรักระหว่างเพศตรงข้ามได้รับสถานะทางศีลธรรมสูงกว่า เพราะถูกผูกเข้ากับการให้กำเนิดทางธรรมชาติ แนวทางที่สอง คือ การตีความเชิงศีลธรรมร่วมสมัย เช่น Nussbaum (1986) และ Vlastos (1973) ซึ่งแม้จะลดทอนมิติทางเทววิทยา แต่ก็ยังคงยืนยันว่าความรักในเพลโตมีลำดับขั้นที่ยกระดับจากกายไปสู่จิต ทำให้การรักเพศเดียวกันถูกวางอยู่ในตำแหน่งที่คลุมเครือหรือด้อยค่าในเชิงจริยศาสตร์ แนวทางที่สาม คือ การตีความผ่านทฤษฎีเพศและวัฒนธรรม เช่น Halperin (1990) และ Nehamas (2007) ซึ่งเน้นการเปิดพื้นที่ความรักเพศเดียวกันและวิเคราะห์วัฒนธรรมกรีกในฐานะพื้นที่ที่รองรับความสัมพันธ์หลากหลายแบบ

แม้แนวทางหลังจะช่วยเปิดความเป็นไปได้ใหม่ ๆ แต่ก็ยังมีข้อจำกัด เนื่องจากส่วนใหญ่เน้นมิติทางสังคมคลังวัฒนธรรมและยังไม่ได้เจาะเข้าไปในมิติภาวะระหว่างที่เป็นแก่นของอิริส ใน Symposium ขณะเดียวกัน ในงานศึกษาภาษาไทย ผู้เขียนได้ทำการสืบค้นข้อมูลผ่านฐานข้อมูล Thai Journals Online (ThaiJO) ฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย พบว่าแม้มีงานแปลเพลโตหรือบทความว่าด้วยปรัชญากรีกแต่ยังไม่มีงานใดวิเคราะห์ Symposium ในฐานะโครงสร้างของความรักที่ไร้เพศอย่างเป็นระบบ บทความนี้จึงเป็นหนึ่งในงานแรกที่พยายามเชื่อม Aristophanes และ Diotima เข้าเป็นกรอบคิดเดียวเพื่อเสนอมิติภววิสัยของความรักในเพลโต

จากการทบทวนวรรณกรรมพบข้อถกเถียงที่สำคัญอย่างน้อยสามประการ ประการแรก การตีความกระแสเทววิทยา-ศีลธรรมทำให้เพลโตถูกอ่านเป็นผู้ก่อกำเนิดเนื้อหา โดยละเลยโครงสร้างภววิสัยของอิริสที่เพลโตวางไว้ในฐานะพลังของความพร่องร่วมกัน ประการที่สอง แม้งานในสายทฤษฎีเพศจะเปิด

พื้นที่แก่ความรักเพศเดียวกัน แต่ยังไม่เชื่อมโยงประเด็นนี้เข้ากับโครงสร้างอภิปรัชญาในบทสนทนาโดยตรง จึงยังไม่ปรากฏกรอบที่อธิบายความรักแบบไร้เพศในระดับภววิสัยและประการสุดท้ายงานในโลกวิชาการภาษาไทยยังไม่เคยพัฒนาแบบจำลองที่ผสานตำนาน Aristophanes และบันได Diotima มาเข้าด้วยกันเพื่อทำความเข้าใจโครงสร้างของความรักในฐานะพลังของการสมานและการก้าวข้าม บทความนี้จะเติมเต็มช่องว่างเหล่านี้ด้วยการเสนอการอ่านใหม่ที่วางอีรอสเป็นพลังของภาวะระหว่างซึ่งไม่ขึ้นอยู่กับเพศและสามารถสนทนากับแนวคิดเพศร่วมสมัยได้อย่างสอดคล้อง

ด้วยเหตุนี้ บทความจึงมุ่งเสนอการอ่านเพลโตในฐานะผู้วางรากฐานของ ความรักที่ไร้เพศ เพื่อโต้แย้งชุดการตีความแบบศีลธรรมและเทววิทยาที่ครอบงำการทำความเข้าใจเพลโตมานานงานนี้จะตั้งคำถามใหม่ต่อความหมายของการรัก การเป็น การอยู่ร่วมและชี้ให้เห็นว่าเพลโตอาจมีความร่วมสมัยทางทฤษฎีกับแนวคิดเพศและอารมณ์ปัจจุบันมากกว่าที่คิด ยิ่งไปกว่านั้น ยังเสนอการอ่านเชิงอรรถาธิบาย (textual–philosophical interpretation) ที่อิงกับตัวบท Symposium โดยตรงเพื่อแสดงให้เห็นว่า Plato (1997) ได้วางรากฐานของความรักในฐานะพลังแห่งภววิสัย ซึ่งก้าวข้ามเพศอัตลักษณ์และความแตกต่างทั้งปวง ความรักในเพลโตจึงไม่ใช่เพียงความสัมพันธ์เชิงกายภาพ หากเป็นกระบวนการกลับคืนสู่เอกภาพของการเป็นอยู่ เมื่อเรารักเราไม่ได้แสวงหาอีกเพศหนึ่งแต่แสวงหาอีกครั้งหนึ่งของตนเอง ดังที่เพลโตได้อธิบายไว้อย่างลุ่มลึก

ในทัศนะนี้ ตำนาน Aristophanes คือจุดตั้งต้นของความรักในฐานะการสมานส่วนคำสอนของ Diotima การยกระดับความรักไปสู่การก้าวข้าม ทั้งสองตอนนี้จะป็นโครงสร้างต่อเนื่องของแนวคิดเดียวกัน ความรักคือพลังแห่งการรู้ การเป็น และการอยู่ร่วม การอ่านในลักษณะนี้ทำให้เห็นว่าเพลโตไม่ได้อธิบายความรักในเชิงศีลธรรมหรือทางเพศ หากอธิบายความรักในฐานะพลังแห่งภววิสัยที่ทำให้มนุษย์เข้าใจตนเองผ่านการรักผู้อื่น ไม่ใช่เพราะอีกฝ่ายเป็นเพศใด แต่เพราะเขาทำให้เรากลับมาสมบูรณ์ในความเป็นมนุษย์

เนื้อหาหลัก: อีรอสในฐานะพลังแห่งการสมานและการก้าวข้าม การตีความเพลโตว่าด้วยความรักที่ไร้เพศ

Plato (1997) ในบทสนทนา Symposium ได้เสนอแนวคิดว่าด้วยความรัก (อีรอส, Eros) ที่ไม่ใช่เพียงอารมณ์ หากแต่เป็นพลังแห่งการเป็นอยู่ที่หล่อหลอมการดำรงอยู่ของมนุษย์และสรรพสิ่ง ความรักในเพลโตจึงไม่ใช่แรงดึงดูดระหว่างบุคคลสองคน แต่เป็นพลังที่ทำให้ชีวิตเคลื่อนไหวระหว่างความพร่องและความสมบูรณ์ Plato ให้ Socrates เล่าเรื่องของเทพเจ้าอีรอสในฐานะเดมอน (daimon) ซึ่งดำรงอยู่ “ระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้า”

Plato (1997: 486) ได้กล่าวไว้ว่า “He is in between mortal and immortal. He is a great spirit, Socrates; everything spiritual is in between god and mortal”

“เขาดำรงอยู่ระหว่างความเป็นอมรรตัยและอมตะ เขาเป็นเดมอนผู้ยิ่งใหญ่ โสกราตีส และสรรพสิ่งที่เป็นจิตวิญญาณทั้งหลายนั้นดำรงอยู่ระหว่างเทพเจ้ากับมนุษย์”

คำว่าระหว่างจึงเป็นหัวใจของอภิปรัชญาแห่งความรักใน Plato เพราะมันสะท้อนให้เห็นว่าความรักไม่ได้อยู่ในชั่วใดชั่วหนึ่งโดยสิ้นเชิง ไม่ใช่ความสมบูรณ์หรือความพร่อง หากแต่คือพลังของภาวะระหว่างมนุษย์ทุกคนล้วนเป็นสิ่งที่พร่องโดยธรรมชาติ ความรักจึงเป็นพลังที่ผลักดันให้มนุษย์แสวงหาสิ่งที่ขาดหายไปและในขณะเดียวกันก็เป็นแรงขับให้ดำรงอยู่ต่อไป กล่าวอีกนัยหนึ่งการระหว่างทำหน้าที่เป็นโครงสร้างแห่งการรู้และการเป็นอยู่ ซึ่งทำให้ความรักไม่ถูกจำกัดด้วยเนื้อหาเชิงกายภาพหรือจิตวิญญาณเพียงด้านเดียว หากแต่เป็นสิ่งที่เชื่อมสองมิตินี้เข้าด้วยกันอย่างต่อเนื่อง Plato จึงวางการระหว่างไว้เป็นแก่นของพลังแห่งอีรอสที่หลอมรวมโลกของมนุษย์และโลกของเทพเจ้าเข้าไว้ด้วยกัน

ภายใต้กรอบนี้ การทำความเข้าใจอีรอสจึงต้องเริ่มจากการตระหนักถึงสถานะกึ่งกลางของเขาตามคำสอนของ Diotima อีรอสถือกำเนิดขึ้นในวันเฉลิมฉลองของ Aphrodite จากการร่วมสัมพันธ์ระหว่างความยากไร้ (เพเนีย, Penia) และความเปี่ยมพร้อม หรือ ทรัพย์ากร (โพรอส, Poros) จึงทำให้อีรอสเป็นทั้งผู้ขาด และผู้แสวงหาไปพร้อมกัน Plato (1997) ได้อธิบายว่า อีรอสไม่งามและไม่ดีในความหมายของการครอบครองคุณธรรมโดยสมบูรณ์ แต่รักความงามและใฝ่รู้ อย่างไม่รู้จบ (ผู้รักปรัชญา, philosophos) เพราะอยู่ในสภาพก้ำกึ่งระหว่างความไม่รู้กับความรู้โครงสร้างดังกล่าวทำให้อีรอสเป็นพลวัตแห่งความไม่เสร็จสมบูรณ์ซึ่งผลักดันให้มนุษย์ก้าวออกจากตนเอง สู่อีกฝ่าย และสู่องค์รวมของความงามเพเลโตจึงชี้ให้เห็นว่าพลังของอีรอสคือแรงผลักดันแห่งความไม่สมบูรณ์ซึ่งทำให้ชีวิตดำเนินต่อไป

แนวคิดนี้เชื่อมโยงกับตำนานของ Aristophanes เป็นตอนที่โดดเด่นที่สุดใน Symposium Plato ให้ตัวละคร Aristophanes ใช้จินตนาการเพื่ออธิบายกำเนิดของความรักในเชิงภววิสัย โดยเล่าว่ามนุษย์ในยุคแรกเริ่มมีรูปร่างกลมสมบูรณ์ มีสี่แขน สี่ขา และสองใบหน้า พวกเขามีอำนาจมากจนคิดท้าทายเทพเจ้าซุส (Zeus) ซึ่งจึงลงโทษด้วยการ “ผ่าร่างออกเป็นสอง”

Plato (1997: 504-505) ได้เขียนไว้ว่า “So I shall now cut each of them in two... And so saying, he cut those human beings in two; and as each was cut, they longed for their own other half and tried to come together again.”

“ดังนั้น ข้าจะผ่าแต่ละคนออกเป็นสอง... และเมื่อก้าวเช่นนั้น เขาก็ฝ่ามนุษย์ออกเป็นสองทันที และเมื่อร่างถูกแบ่ง ครึ่งหนึ่งแต่ละส่วนก็โหยหาอีกครึ่งหนึ่งของตนเอง และพยายามกลับมารวมกันอีกครั้ง”

เหตุการณ์แห่งการ ผ่าร่าง นี่คือการเผชิญหน้ากับทฤษฎี ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการดำรงอยู่ของมนุษย์ เริ่มต้นจาก การแยกขาดและว่าความรักคือพลังของการสมาน มนุษย์ทุกคนจึงเป็นสิ่งที่มีความปรารถนา โดยธรรมชาติและการรักคือการแสวงหาอีกครั้งหนึ่งของตนเอง กล่าวอีกนัยหนึ่ง ตำนานนี้ทำหน้าที่เป็นถ้อยคำทางปรัชญาที่วางทฤษฎีของการพร่องเป็นฐานกำเนิดของอีรอส พร้อมทั้งกำหนดให้ความรัก เป็นพลังแห่งการย้อนระลึกและการเรียกคืนเอกภาพของการเป็นอยู่มากกว่าจะเป็นเพียงแรงขับทางชีววิทยา Plato (1997) ยังให้ตัวละคร Aristophanes กล่าวไว้อย่างชัดเจนถึงสามต้นกำเนิดของมนุษย์ ได้แก่ ชายล้วน หญิงล้วน และเพศผสมชายหญิง พร้อมอธิบายว่าแรงดึงดูดของแต่ละแบบ เป็นผลสืบเนื่องจากการแตกแยกออกจากเอกภาพเดิม

ยิ่งไปกว่านั้น Plato (1997: 475-476) ได้บันทึกคำกล่าวของอริสโตฟาเนสว่า *“Women who are split from a woman pay no attention to men; they are oriented more towards women... People who are split from a male are male-oriented... while they are boys they love men and enjoy lying with men and being embraced by men.”* “หญิงที่ถูกผ่ามาจากหญิง จะไม่สนใจผู้ชายเลย เพราะธรรมชาติของเธอหันไปทางผู้หญิงมากกว่า ส่วนผู้ที่ถูกผ่ามาจากเพศชายก็มีแนวโน้มไปทางผู้ชาย และในช่วงที่ยังเป็นเด็กชาย พวกเขาจะรักผู้ชาย รู้สึกพอใจในการนอนเคียงข้าง และได้รับการโอบกอดจากผู้ชายด้วยกันเอง”

ข้อความนี้เป็นการยอมรับอย่างเปิดเผยของเพลโตต่อความรักเพศเดียวกัน ซึ่งไม่ได้ถูกจัดวางว่าเป็นสิ่งผิดธรรมชาติหรือด้อยกว่าความรักเพศตรงข้าม หากเป็นการสำแดงของธรรมชาติแห่งความพร่องร่วมกันของการเป็นมนุษย์ นี่จึงเป็นการมองความรักในฐานะพลังสากลที่อยู่เหนือเพศ เพราะมนุษย์ทุกคนต่างเป็นครึ่งหนึ่งที่สูญหาย ความรักจึงไม่ใช่เพียงการแสวงหาคู่แต่คือการแสวงหาความสมบูรณ์ของการเป็นอยู่ ตำนาน Aristophanes ไม่ใช่การกล่าวอย่างโรแมนติคส์ว่ามีคู่แท้อยู่ก่อนแล้วเสมอไป หากเป็นการอธิบายเชิงทฤษฎีว่ามนุษย์ทุกคนถือกำเนิดในฐานะการพร่อง และว่าความรักคือการเคลื่อนไหวเพื่อจัดวางความพร่องนั้นให้สัมพันธ์กับผู้อื่น ไม่ใช่เพื่อยึดครองหรือทำให้เหมือนกัน แต่เพื่อเชื่อมต่อในฐานะของการสมานความรักไม่ว่าจะเป็นเพศเดียวกันหรือเพศต่างกันจึงไม่ใช่คำถามเรื่องความชอบธรรมทางศีลธรรม หากเป็นรูปแบบต่าง ๆ ของ กระบวนการสมานที่มีคุณค่าทฤษฎีเท่าเทียมกัน การทำความเข้าใจเช่นนี้ยังช่วยป้องกันการอ่านแบบเหมารวมที่ทำให้ตำนานกลายเป็นสูตรสำเร็จของคู่รัก เพราะ Plato เองได้วางโครงสร้างของอีรอสไว้ในฐานะการระหวางซึ่งหมายถึงความพลุ่งพล่านมากกว่าการหยุดนิ่งในภาพคู่ที่สมบูรณ์

ความรักใน Plato ยังเป็นกระบวนการของการระลึกกล่าวคือ มนุษย์รักเพราะครั้งหนึ่งเคยเป็นหนึ่งเดียวกันมาก่อนและในความรักนั้นเองเขาได้ระลึกถึงเอกภาพที่สูญหายไป ความรัก

จึงเป็นพลังแห่ง ความทรงจำของการเป็นอยู่ มนุษย์ไม่ได้รับรักเพราะต้องการสิ่งใหม่แต่เพราะต้องการ กลับคืนสู่สิ่งที่เคยเป็น

ต่อมา Plato (1997: 524) ได้ยกระดับแนวคิดนี้ให้สูงขึ้นผ่านคำสอน ของ Diotima ในช่วงท้าย ของ Symposium ซึ่งเป็นการอธิบาย “บันไดแห่งความรัก” (the ladder of love) ไดโอติมาได้กล่าวไว้ ว่า “A lover who goes about this matter correctly must begin in his youth to devote himself to beautiful bodies. First, ... he should love one body ... then realize that the beauty of any one body is brother to the beauty of any other ... then he must become a lover of all beautiful bodies ... Next he must value beautiful souls above bodies ... and so on ... until he will catch sight of something wonderfully beautiful in its nature...”

“ผู้ที่ปฏิบัติในเรื่องความรักอย่างถูกต้องจำเป็นต้องเริ่มต้นในวัยหนุ่มด้วยการมอบตนให้กับความงามของร่างกายก่อน ขั้นแรก เขาควรรักร่างกายงามหนึ่งเดียว แล้วจึงค่อยตระหนักว่าความงามของร่างกายใดร่างกายหนึ่งนั้นเป็นเสมือน ‘พี่น้อง’ กับความงามของร่างกายอื่น ๆ ทั้งหมด จากนั้นเขาต้อง กลายเป็นผู้รักในร่างกายทั้งงดงามทุกแบบ ต่อไป เขาจะต้องให้คุณค่าความงามของจิตวิญญาณเหนือกว่า ความงามของร่างกาย และดำเนินขึ้นสู่ลำดับต่าง ๆ ของความงามเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนท้ายที่สุด เขาจะได้ เห็นบางสิ่งทั้งงดงามอย่างน่าอัศจรรย์ในเนื้อแท้ของมันเอง”

มากไปกว่านั้น Plato (1997: 493) ได้อธิบายว่า “all of a sudden he will catch sight of something wonderfully beautiful in its nature; that, Socrates, is the reason for all his earlier labors”

“เขาจะได้เห็นความงามอันน่าพิศวงในตัวของมันเองอย่างกะทันหัน และนั่นคือเหตุแห่งความ เพียรพยายามทั้งหลายของเขาที่ผ่านมา”

ความงามในระดับนี้คือสิ่งที่อยู่เหนือเพศและเวลา ผู้รักซึ่งเข้าถึงขั้นนี้จะไม่แสวงหาความงาม จากภายนอกอีกต่อไป เพราะเขากลายเป็นส่วนหนึ่งของความงามนั่นเอง ความรักจึงเป็นพลังของ การก้าวข้าม การข้ามจากร่างกายไปสู่จิตวิญญาณ และจากความหลงใหลไปสู่ปัญญา ดังนั้น ทางผ่าน ของร่างกายไม่ได้ถูกละทิ้งในบันไดแห่งไดโอติมา หากกลับกลายเป็นขั้นแรกที่เขาได้ของการรู้ ซึ่งเปิดทางไปสู่ความงามในตัวของมันเอง ยืนยันว่ากายและจิตเชื่อมต่อกันในกระบวนการเดียวเพลโต จึงเสนอว่าความงามไม่ใช่สิ่งที่อยู่เหนือโลกหากเป็นสิ่งที่มนุษย์เข้าถึงได้ผ่านกระบวนการรัก

นอกจากนี้ Diotima ยังได้ขยายแนวคิดของอีรอสไปสู่มิติของการให้กำเนิดทั้งทางกายและ ทางจิตวิญญาณ มนุษย์รักเพราะต้องการให้กำเนิดในความงามไม่ว่าจะเป็นบุตรทางสายเลือด หรือ ผลงานทางคุณธรรม ความรู้ หรือสถาบันที่งอกงามจากความดีงาม การให้กำเนิดเช่นนี้ทำให้เห็นว่าอีรอส

ไม่ใช่เพียงแรงดึงดูดแต่คือพลังสร้างสรรค์ซึ่งเชื่อมโยงความรักระหว่างบุคคลเข้ากับความเป็นสาธารณะผ่าน “กฎหมาย-จารีต-การศึกษา”

ในนัยนี้ Plato (1997) ได้วางรากฐานให้เห็นว่าความรักคือจริยศาสตร์ของสาธารณะเท่า ๆ กับที่เป็นอภิปรัชญาของปัจเจก เพราะสิ่งที่บันไดแห่งความรักพามุ่งไปหานั้นไม่ใช่เพียงความงามนามธรรม แต่คือ ความสามารถของมนุษย์ในการผลิตซ้ำคุณธรรมร่วม ซึ่งยังคงสอดคล้องกับกรอบความรักที่ไร้เพศเนื่องจากสิ่งที่ถูกให้กำเนิดคือคุณค่าไม่ใช่คู่สืบพันธุ์ตามกรอบเพศตรงข้ามนิยม

อย่างไรก็ตาม ในประวัติศาสตร์ของการตีความ เพลโตมักถูกทำให้สอดคล้องกับศีลธรรมแบบเพศตรงข้ามนิยม (heteronormative morality) Augustine (1991) ใน *Confessions* ได้แปลงความรักใน Plato ให้กลายเป็นความรักต่อพระเจ้า และตีความว่าความรักทางกายเป็นสิ่งที่จะต้องก้าวข้ามไปสู่ความบริสุทธิ์ทางจิต ขณะที่ Aquinas (1981) ใน *Summa Theologiae* ได้อธิบายว่าความรักแท้ต้องมีจุดประสงค์เพื่อการสืบพันธุ์และอยู่ภายใต้เหตุผลของพระเจ้า

ในยุคสมัยใหม่ Vlastos (1973) และ Nussbaum (1986) ก็ยังคงอ่าน Plato ในกรอบเดียวกัน โดยมองว่าเพลโตยกระดับความรักจากกายไปสู่จิตจนกลายเป็นการปฏิเสธกาย การทบทวนวรรณกรรมเหล่านี้เผยให้เห็นรอยแยกของการอ่านเชิงศีลธรรมอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การเน้นความอยากรของ Augustine ที่ทำให้กายกลายเป็นสิ่งต้องชำระ การวางหน้าที่ตามธรรมชาติเพื่อการสืบพันธุ์มากไปกว่านั้น ในกรอบทฤษฎีของ Aquinas ไปจนถึงการทำให้ Plato เป็นนักปรัชญาแห่งการหลุดพ้นจากกายในสาย Vlastos และ Nussbaum การตีความชุดนี้มีอคติร่วมกันคือการลดทอนภาวะระหว่างให้กลายเป็นขั้นตอนของการละกายเพื่อยกระดับจิต ทั้งที่ตัวบทของเพลโตระบุชัดว่าความรักดำรงอยู่ในฐานะพลังที่เชื่อมกายและจิตเข้าด้วยกันอย่างไม่แบ่งแยก ผ่านทั้งตำนานของ Aristophanes และบันไดแห่ง Diotima

ในอีกด้านหนึ่ง แนวตีความปลายศตวรรษที่ 20 โดย Halperin (1990) และ Nehamas (2007) ได้ฟื้นความหมายทางมนุษยภาพของอีรอสขึ้นมาใหม่ยืนยันสถานะตามธรรมชาติของความรักเพศเดียวกันในบริบทกรีก และชี้ให้เห็นว่าความงามและความรักในเพลโตเป็นกระบวนการของการแสวงหาในความเปราะบางของการเป็นมากกว่าจะเป็นการปฏิเสธกาย

ถึงจุดนี้จึงเห็นได้ชัดถึงความแตกต่างทางวิธีวิทยา (methodological divergence) ระหว่างการอ่านแบบศีลธรรม-ทฤษฎีกับการอ่านเชิงภววิสัย-อรรถาธิบายตัวบท ชุดแรก Augustine และ Aquinas ได้แปลงอีรอสให้เป็น *caritas* กล่าวคือต้องเป็นความรักที่มุ่งสู่พระเจ้าโดยเพิ่มปลายทางเหนือโลกและทำให้กายเป็นสิ่งที่ต้องชำระ ในขณะที่ชุดหลัง Halperin และ Nehamas กลับไปอ่าน *Symposium* เพื่อฟื้นความเป็นมนุษย์ทางประสบการณ์ของความรัก โดยยืนยันว่ารูปแบบความสัมพันธ์และความปรารถนาในโลกกรีกไม่ได้ถูกบรรทัดฐานเพศตรงข้ามนิยมนิยมเพียงแบบเดียว

ความแตกต่างนี้ชี้ตรงไปที่ภาวะระหว่างหากอ่านแบบศีลธรรม อีรอสคือบันไดสู่การละทิ้งโลก แต่หากอ่านแบบภววิสัย อีรอสคือพื้นที่ระหว่างที่ผูกกายและจิตเข้าด้วยกัน เพื่อให้มนุษย์สามารถรู้

และเป็นไป Plato Augustine Aquinas Halperin และ Nehamas ต่างจึงเป็นหมุดหมายสำคัญในการทำ ความเข้าใจพลังคู่ตรงข้ามระหว่าง “อีรอส-คาริตัส” ในประวัติศาสตร์ความคิดตะวันตก

แต่การตีความเหล่านี้ละเลยภาวะระหว่างที่ Plato ได้วางไว้ ความรักใน Plato ไม่ได้หมายถึงการละทิ้งร่างกายหากเป็นการทำให้ร่างกายกลายเป็นทางผ่านของการรู้ การรักทางกายและทางจิตจึงไม่ใช่ลำดับขั้นที่ขัดแย้งกันหากเป็นกระบวนการเดียวกันของการรู้และการเป็น ซึ่งสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับการดำรงอยู่ของอีรอสในฐานะพลังของการเคลื่อนไหวระหว่างกายและจิต

ขณะเดียวกัน การมาถึงของ Alcibiades ในช่วงท้ายของ *Symposium* ยิ่งตอกย้ำว่า Plato (1997) ไม่ได้เสนอการละกายหากแสดงให้เห็นแรงดึงดูดทางกายและจิตที่ผสานเข้าด้วยกันผ่านตัว Socrates Alcibiades ได้สารภาพถึงเสน่ห์ที่ทำให้ใจแตกสลายเมื่อได้อยู่ใกล้ Socrates และเปรียบวาทศิลป์ของเขาเหมือนเสียงปี่ของมาร์เซียส (Marsyas' flute) ที่สะกดวิญญาณของผู้ฟัง เหตุการณ์นี้ชี้ว่าอีรอสใน Plato ไม่ใช่ความใคร่แบบหยาบแต่คือพลังของการเคลื่อนไหวผ่าน “เสียง-กาย-วาทศิลป์” ซึ่งทำหน้าที่เป็นสื่อกลางแห่งการรู้ Plato จึงได้แสดงให้เห็นว่าร่างกายไม่ได้ถูกทอดทิ้งแต่ถูกยกระดับให้เป็นภาชนะของปัญญาและคุณธรรม

แม้ *Symposium* จะยอมรับการดึงดูดแบบเพศเดียวกันอย่างเปิดเผยแต่การสรุปว่า Plato เสนอความรักไร้เพศในความหมายทางสังคมหรือศีลธรรมย่อมไม่สอดคล้องทั้งหมดกับตัวบท เพราะ Aristophanes เพียงอธิบายลักษณะกำเนิดของมนุษย์สามประเภท ชาย-ชาย หญิง-หญิง และชาย-หญิง โดยแต่ละประเภทแสวงหาครึ่งหนึ่งที่ตนเคยเป็นหนึ่งเดียวด้วย โดยไม่ได้จัดลำดับคุณค่าทางศีลธรรมของรูปแบบความรักเหล่านั้น การที่ความรักชาย-ชายปรากฏเด่นกว่าใน *Symposium* ไม่ได้เกิดจาก Plato จัดลำดับความรักแต่เป็นผลของบริบทสังคมกรีกที่ผูก “การให้กำเนิดทางปัญญา” (intellectual or psychic reproduction) เข้ากับเพศชาย ซึ่งปรากฏชัดในคำสอนของ Diotima เกี่ยวกับการให้กำเนิดในความงามมุ่งสู่ปัญญาและคุณธรรมมากกว่าการสืบพันธุ์ทางกาย

ในทางกลับกัน หญิง-หญิงจึงไม่ปรากฏในบทสนทนาไม่ใช่เพราะ Plato ปฏิเสธ แต่เพราะสังคมเอเธนส์จำกัดบทบาทสาธารณะของผู้หญิงจนอยู่นอกพื้นที่ของการให้กำเนิดทางปัญญา เมื่อพิจารณาตำนาน Aristophanes ร่วมกับบันได Diotima จะพบว่าแก่นของความรักใน Plato คือ ความพร้อมร่วมกันของการเป็นมนุษย์ซึ่งดำรงอยู่ในระดับภววิสัยที่เหนือเพศและเหนือโครงสร้างสังคม การจัดลำดับคุณค่าทางเพศที่ปรากฏในเรื่องเล่าเป็นผลของวัฒนธรรมกรีกไม่ใช่โครงสร้างของอีรอสเอง ดังนั้นความรักไร้เพศในงานนี้จึงหมายถึงพลังแห่งการสมานและการแสวงหาความสมบูรณ์ที่ไม่ขึ้นกับเพศหนึ่งเพศใด มากกว่าจะเป็นข้อเสนอให้ลบเลือนความแตกต่างทางเพศเชิงสังคม

จากประเด็นทั้งหมดนี้ Plato จึงได้วางรากฐานของสิ่งที่อาจเรียกว่า จริยศาสตร์แห่งความรักที่ไร้เพศ ความรักในทัศนะนี้ไม่ได้เริ่มต้นจากเพศหรือศีลธรรมแต่เริ่มจากการยอมรับความพร้อมร่วมกันของการเป็นมนุษย์การรักคือการเปิดรับความพร้อมของตนเองและของผู้อื่นโดยไม่พยายามครอบครองความรักใน Plato จึงไม่ใช่การเติมเต็มหากคือการอยู่ร่วมในความพร้อมเดียวกัน

Plato (1997: 475) ได้เขียนไว้ว่า *“And so, when a person meets the half that is his very own, something wonderful happens: the two are struck from their senses by love, by a sense of belonging to one another, and by desire; and they do not want to be separated from one another, not even for a moment.”*

“เมื่อบุคคลได้พบครึ่งหนึ่งที่แท้จริงของตนเอง เหตุการณ์อันน่าอัศจรรย์ก็เกิดขึ้น ทั้งสองถูกเย้ายวนจนไม่เป็นตัวของตัวเองด้วยความรัก ความรู้สึกเป็นเจ้าของกันและกัน และแรงปรารถนา พวกเขาไม่ต้องการแยกจากกันแม้เพียงชั่วขณะเดียว”

ดังนั้น “ครึ่งหนึ่งที่สูญหาย” ของ Aristophanes จึงไม่ใช่เพียงบทสนทนาแต่เป็นสัญลักษณ์ของโครงสร้างภววิสัยของมนุษย์ กล่าวคือ มนุษย์ทุกคนคือครึ่งหนึ่งของการเป็นอยู่และอีรอสคือพลังที่ทำให้ครึ่งนั้นเคลื่อนไหวเพื่อแสวงหาความสมบูรณ์ที่ไม่อาจครอบครอง ความรักใน Plato คือพลังของการสมานและการก้าวข้ามพร้อมกัน สมานเพราะมันทำให้สิ่งที่แยกขาดกลับมารวมกันอีกครั้ง ก้าวข้ามเพราะมันเปิดให้มนุษย์หลุดพ้นจากกรอบของเพศ ร่างกาย และศีลธรรม เพื่อเข้าถึงความรักในฐานะความรู้ เราสามารถสรุปแบบจำลองของอีรอสในเพลโตได้เป็นสามขั้นซ้อน อันได้แก่ (ก) ขั้นชาติกำเนิด อีรอสเกิดจาก Penia/Poros จึงเป็นพลังขาด-แสวงหา (ข) ขั้นภววิสัย-ตำนาน Aristophanes อธิบายว่าความพร่องเป็นโครงสร้างการเป็นของมนุษย์และรักคือแรงสมาน (ค) ขั้นญาณวิทยา-บันไดของ Diotima ทำให้ความรักเป็นกระบวนการก้าวข้ามด้วยการให้กำเนิดคุณธรรม และความรู้ ทั้งสามชั้นผสมกันเป็นสิ่งที่เดียวที่ทำให้เห็นว่าการสมานและการก้าวข้ามไม่ได้ขัดกัน หากเกื้อหนุนกัน การสมานต้องอาศัยก้าวข้ามความยึดติดตนเองและการก้าวข้ามก็เกิดได้เพราะเราสมานความแตกแยกภายในตนและกับผู้อื่น หากเรานำแนวคิดนี้มาพิจารณาพร้อมกับทฤษฎีร่วมสมัย แนวคิดของเพลโตสามารถอ่านได้ในฐานะการเมืองของความรักที่ไร้เพศ Butler (1990) ทำทนายระเบียบเพศแบบทวิลักษณ์ผ่านแนวคิดการแสดงซ้ำของเพศซึ่งทำให้เพศไม่ใช่สารัตถะ หากเป็นผลของการผลิตซ้ำทางสังคมที่สามารถหรือสร้างได้และสอดคล้องกับการมองอารมณ์/ความรักของ Ahmed (2004) เธอกล่าวว่าเป็นเทคโนโลยีทางสังคม ที่จัดระเบียบความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างร่างกายกับบรรทัดฐาน การอ่าน Plato ผ่านเลนส์ร่วมสมัยนี้ชี้ว่า อีรอสทำงานเป็นพื้นที่ของการต่อต้านบรรทัดฐานเปิดโอกาสให้เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ถูกผูกมัดด้วยเพศหรือศีลธรรมที่สถาปนาโดยสังคมและเสนอจริยศาสตร์ของการอยู่ร่วมในความแตกต่างรักโดยไม่ครอบครองยอมรับโดยไม่กลืนกลายและเรียนรู้ที่จะเป็นร่วม และรู้ร่วมในฐานะมนุษย์ผู้พร่องเหมือนกันทุกคนเมื่อวางอีรอสไร้เพศลงในบริบทสังคมร่วมสมัยเราจะเห็นสามประการสืบเนื่องสำคัญประการที่หนึ่ง มิติความชอบธรรมของความสัมพันธ์ที่ไม่ยึดติดเพศ เพราะค่าภววิสัยของรักไม่วัดด้วยเพศของคู่สัมพันธ์ หากด้วยความสามารถในการสมานและก้าวข้ามร่วมกันประการที่สองมิติการศึกษาบันไดของ Diotima ทำให้ความรักเป็นเครื่องมือ

สร้างคุณธรรมสาธารณะ จึงหนุนหลักสูตร/สถาบันที่ปล่อยให้ความหลากหลายทางเพศเติบโตในฐานะพลังสร้างสรรค์ทางสังคม ไม่ใช่ความผิดปกติ ประการที่สามมิติการดูแล เพราะการยอมรับความพร่องร่วมกัน ทำให้ความสัมพันธ์ตั้งอยู่บนความอ่อนโยน ความรับผิดชอบ และความเปราะบางร่วมมากกว่าการครอบครองและลำดับชั้นอำนาจ ด้วยเหตุนี้การเมืองของความรักในความหมาย Plato จึงไม่ใช่การทำให้รักเป็นนโยบาย หากเป็นการทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกลายเป็นฐานจริยศาสตร์ของสาธารณะอย่างแท้จริง

มากไปกว่านั้น หากนำแนวคิดนี้มาพิจารณาพร้อมกับทฤษฎีร่วมสมัย แนวคิดของ Plato สามารถอ่านได้ในฐานะการเมืองของความรักที่ไร้เพศ Butler ใน *Gender Trouble* เสนอว่าเพศไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่โดยธรรมชาติแต่เป็นการกระทำที่ถูกสร้างซ้ำทางสังคม (gender as performative act) ในทำนองเดียวกัน Ahmed ใน *The Cultural Politics of Emotion* อธิบายว่าความรักและอารมณ์เป็นเทคโนโลยีทางสังคมที่จัดระเบียบความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างร่างกายและบรรทัดฐาน เมื่ออ่านเพลโตผ่านสายตาของพวกเขา อีรอสในงาน Symposium สามารถเข้าใจได้ว่าเป็นพลังแห่งการต้านทานบรรทัดฐาน เพราะมันเปิดพื้นที่ให้ความรักดำรงอยู่ได้โดยไม่ต้องผูกพันกับเพศหรือศีลธรรมที่ถูกสถาปนาโดยสังคม เพื่อเลี้ยวความซ้ำซ้อนของการยกบัตรเลสเตอร์ Butler และ Ahmed ขึ้นมาสองครั้ง เราอาจสังเคราะห์ใจกลางว่า Butler ชี้ความไม่ปิดผนึกของอัตลักษณ์ทางเพศ ขณะที่ Ahmed ชี้ทิศทางของอารมณ์ซึ่งทำให้ร่างกายหันหน้าเข้าหา/ออกหากันสองกรอบนี้เข้ากับภาวะระหว่างอย่างเป็นธรรมชาติเพราะทั้งคู่เห็นความสัมพันธ์เป็นพื้นที่การผลิตความจริงไม่ใช่ผลลัพธ์ตายตัวล่วงหน้า นี่จึงทำให้การอ่านเพลโตแบบอีรอสไร้เพศมีฐานคิดร่วมกับทฤษฎีร่วมสมัยทั้งเชิงอัตลักษณ์และเชิงอารมณ์

ยิ่งไปกว่านั้น ความรักของเพลโตจึงไม่ใช่เพียงความสัมพันธ์ส่วนบุคคลแต่เป็นพื้นที่ทางการเมืองของการอยู่ร่วม อีรอสคือพลังของการรับรู้ถึงความพร่องร่วมและการสร้างความสัมพันธ์ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของกรอบเพศแบบทวิลักษณ์ การอ่าน Plato เช่นนี้ไม่เพียงปลดปล่อยความรักจากเพศแต่ยังปลดปล่อยมนุษย์จากอำนาจที่กำหนดว่ารักใดถูกและรักใดผิด

เพราะฉะนั้นอีรอสไร้เพศของ Plato จึงไม่ใช่เพียงแนวคิดทางอภิปรัชญาแต่ยังเป็นข้อเสนอทางจริยศาสตร์และการเมืองร่วมสมัย ความรักในฐานะการยอมรับความแตกต่างโดยไม่พยายามกลืนกลายมัน การอยู่ร่วมโดยไม่ต้องเหมือนกันและการเปิดออกสู่ผู้อื่นในฐานะมนุษย์ผู้พร่องเหมือนกันทุกคน ท้ายที่สุด การอ่าน Symposium แบบอีรอสไร้เพศให้เห็นว่า ความรักไม่ได้เป็นเพียงการพบ “อีกครึ่งหนึ่ง” ที่จะเติมเต็มเรา หากคือการหันกลับมารู้จักสภาวะพร่องของตนเอง และยอมรับว่าการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเท่าเทียม สงบเสงี่ยม และรับผิดชอบคือหนทางเดียวที่ทำให้เอกภาพมีความหมายโดยไม่ต้องทำลายความแตกต่าง อีรอสจึงเป็นทั้งกระบวนการรู้และการเป็นร่วมที่เคลื่อนอยู่ระหว่างกาย-จิต ปัจเจก-สาธารณะ และเพศ-ไร้เพศ อย่างไม่รู้จบ การกลับไปหา Plato จึงไม่ใช่การโยนหาอดีต

หากคือการรื้อประกอบความรักเพื่อใช้เยียวยาโลกที่แตกแยกในปัจจุบันด้วยพลังของการสมานที่ก้าวข้ามรักที่ไม่ครอบครอง ความรู้ที่ไม่หยุดนิ่ง และอยู่ร่วมที่ไม่บังคับให้เหมือนกัน

บทสรุป

จากการศึกษาบทสนทนางานอภิปรายว่าด้วยความรัก (Symposium) ของเพลโต (Plato) บทความชิ้นนี้ ชี้ให้เห็นว่าความรักในทัศนะของเพลโตไม่ได้เป็นเพียงอารมณ์หรือแรงดึงดูดระหว่างบุคคล หากแต่เป็นพลังของการเป็นอยู่ที่หล่อหลอมมนุษย์ให้ดำรงอยู่ในโลก ความรักจึงไม่ใช่สิ่งที่ถูกกำหนดโดยเพศแต่คือพลังของภาวะระหว่างที่ทำให้มนุษย์เคลื่อนไหวระหว่างความพร่องและความสมบูรณ์ การตีความตำนานของ Aristophanes เปิดเผยมิติสำคัญของแนวคิดนี้อย่างชัดเจน เพราะมนุษย์แต่เดิมเคยเป็นสิ่งสมบูรณ์แต่ถูกเทพเจ้าซุสผ่าร่างออกจากกันจนเหลือเพียง “ครึ่งหนึ่งที่สูญหาย” และนับแต่นั้นมา ความรักจึงเกิดขึ้นในฐานะพลังของการแสวงหาเอกภาพของการเป็นอยู่ มนุษย์รักกันไม่ใช่เพราะความแตกต่างทางเพศแต่เพราะต่างมีความพร่องร่วมกันความรักเพศเดียวกัน และเพศตรงข้ามจึงมีสถานะเท่าเทียมกันในเชิงภววิสัย เพราะต่างเป็นการแสวงหาความสมบูรณ์ที่สูญหายไปในอดีตกาล

ในขณะเดียวกัน คำสอนของ Diotima ในช่วงท้ายของบทสนทนาได้ยกระดับแนวคิดนี้ไปอีกชั้น โดยเสนอว่าความรักคือกระบวนการของการก้าวข้าม ความรักเริ่มจากการชื่นชมร่างกายงามหนึ่งเดียว แล้วขยายไปสู่ความงามของจิตวิญญาณ สถาบัน และความรู้ จนกระทั่งผู้รักสามารถเข้าถึงความงามในตัวเอง กระบวนการนี้ไม่ได้ปฏิเสธร่างกายหากแต่ทำให้ร่างกายกลายเป็นหนทางแห่งการรู้ และเปิดสู่การรับรู้เชิงจิตวิญญาณที่สูงขึ้น ดังนั้น ความรักในเพลโตจึงเป็นพลังที่รวมสองมิติไว้พร้อมกัน คือ การสมานและการก้าวข้ามมันสมานสิ่งที่แยกขาดออกจากกันให้กลับมาเป็นหนึ่งเดียว และในขณะเดียวกันก็พามนุษย์หลุดพ้นจากกรอบของเพศและศีลธรรมไปสู่ระดับของความงามในฐานะความรู้

เมื่อพิจารณาตลอดประวัติศาสตร์ของการตีความ “Symposium” จะเห็นว่ามีคามพยายามของนักคิดหลายยุค เช่น Augustine และ Aquinas ที่ทำให้ความรักของ Plato สอดคล้องกับกรอบศีลธรรมแบบเพศตรงข้ามนิยม พวกเขาเข้าใจความรักเพียงในฐานะการยกระดับจิตวิญญาณโดยละทิ้งร่างกายและมองว่าความรักที่แท้ต้องเกิดระหว่างชายและหญิงเพื่อสืบพันธุ์และธำรงเผ่าพันธุ์ อย่างไรก็ตาม การตีความเช่นนั้นละเลยหัวใจของอภิปรายแห่งอีรอสใน Plato นั่นคือ ความรักในฐานะพลังของภาวะระหว่างซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่ในชั่วใดชั่วหนึ่งของเพศ แต่ดำรงอยู่ในพื้นที่ที่เปิดให้ความแตกต่างได้มีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม

เพราะฉะนั้น การอ่าน Plato แบบใหม่ซึ่งเสนอในบทความนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า อีรอสใน “Symposium” คือพลังของความรักที่ไร้เพศ มันไม่ได้ขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างชายกับหญิง แต่เกิดจากการตระหนักถึงความพร่องร่วมกันของการเป็นมนุษย์ ความรักจึงกลายเป็นพลังของ

การยอมรับ การสมาน และการอยู่ร่วม เมื่ออ่านเพลโตในกรอบนี้แนวคิดความรักของเขาจึงสามารถเชื่อมโยงกับแนวคิดร่วมสมัยอย่างทฤษฎีการแสดงซ้ำทางเพศของ Butler และการเมืองของอารมณ์ของ Ahmed ซึ่งต่างเห็นว่าความรักคือพื้นที่ทางการเมืองที่เปิดให้มนุษย์สร้างความสัมพันธ์นอกเหนือจากกรอบเพศและศีลธรรมที่ถูกสร้างโดยสังคม

กล่าวโดยสรุป เพลโตในงาน *Symposium* ไม่ได้เสนอเพียงอภิปรายว่าด้วยความรักเท่านั้น แต่ยังวางรากฐานของจริยศาสตร์แห่งความรักที่ไร้เพศซึ่งช่วยให้เราตระหนักว่าการรักไม่ใช่การแสวงหาความสมบูรณ์จากผู้อื่น แต่คือการยอมรับและอยู่ร่วมในความพร่องของกันและกัน ความรักในเพลโตจึงไม่ใช่การปฏิเสธเพศแต่เป็นการก้าวข้ามเพศเพื่อกลับไปสู่สาระสำคัญของความเป็นมนุษย์ การอยู่ร่วมในความแตกต่างโดยไม่สูญเสียความเป็นตนในบริบททางสังคมร่วมสมัย แนวคิดนี้สามารถขยายต่อไปได้ในฐานะจริยศาสตร์ของการอยู่ร่วมความรักในเพลโตไม่ใช่เพียงการรวมร่างสองครั้ง แต่คือการยอมรับความเปราะบางของกันและกันในฐานะสิ่งมีชีวิตที่พร่องโดยธรรมชาติการเข้าใจความรักในฐานะพลังของภาวะระหว่างทำให้เรามองเห็นว่าความสัมพันธ์ของมนุษย์ไม่ควรถูกกำหนดด้วยเพศหรือบรรทัดฐานศีลธรรม หากด้วยความสามารถในการเปิดรับผู้อื่นโดยไม่พยายามครอบครองอีรอสในเพลโตจึงกลายเป็นพลังของการอยู่ร่วมในความแตกต่าง ซึ่งตรงกันกับแนวคิดร่วมสมัยว่าด้วยการเมืองของความรัก ที่เน้นการเปิดพื้นที่ให้เพศและอัตลักษณ์ที่หลากหลายสามารถดำรงอยู่ได้อย่างเท่าเทียม

ดังนั้น การกลับมาอ่าน Plato อีกครั้งจึงเป็นการฟื้นคืนความหมายทางจริยศาสตร์ของความรักในยุคที่มนุษย์ยังคงเผชิญกับการแบ่งแยกทางเพศ อัตลักษณ์ และศีลธรรม ความรักที่เพลโตกล่าวถึงในงานอภิปรายว่าด้วยความรัก (*Symposium*) จึงไม่ใช่เพียงอุดมคติในโลกแห่งความงาม แต่คือคำเชื่อเชิญให้มนุษย์เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมในความพร่องร่วมกันอย่างอ่อนโยนและเข้าใจ ในที่สุด ความรักในเพลโตไม่ใช่เพียงเครื่องมือแห่งการรู้แต่คือหนทางแห่งการกลับมารู้จักตนเองผ่านการรักผู้อื่นและการสมานโลกที่แตกแยกให้กลับมามีเอกภาพผ่านพลังของอีรอส

องค์ความรู้ใหม่ทางวิชาการ

บทความนี้ได้เสนอการตีความใหม่ต่อแนวคิดเรื่องความรักใน *Symposium* ของ Plato โดยเน้นการอ่านผ่านตำนาน Aristophanes ในฐานะฐานคิดเชิงภววิสัยของความรักที่อยู่เหนือเพศและศีลธรรม ซึ่งแตกต่างจากการอ่านแบบดั้งเดิมที่มักจำกัดเพลโตให้อยู่ภายใต้กรอบของศีลธรรมเพศตรงข้ามนิยม ผลงานนี้จึงสร้างองค์ความรู้ใหม่ในสามประการหลัก ได้แก่ ประการแรก การคืนความหมายทางภววิสัย (ontological meaning) ให้แก่นักคิดอีรอสใน Plato โดยแสดงให้เห็นว่าความรักไม่ได้เป็นเพียงแรงดึงดูดระหว่างบุคคล แต่เป็นพลังแห่งการเป็นอยู่ (force of being) ที่ทำให้มนุษย์เคลื่อนไหวอยู่ในภาวะระหว่าง (metaxu) การตีความในลักษณะนี้ได้เปิดพื้นที่ใหม่ให้กับการเข้าใจเพลโต

ในเชิงอภิปรายที่เชื่อมโยงร่างกาย จิตวิญญาณ และความรู้เข้าด้วยกันในกระบวนการของการรักและการรู้ (to love is to know)

ประการที่สอง การฟื้นความหมายทางจริยศาสตร์ของความรักในฐานะการสมานและการก้าวข้าม (reunion and transcendence) บทความนี้เสนอว่าเพลโตไม่ได้ปฏิเสธร่างกายแต่เห็นว่าการรู้คือการก้าวข้ามของการรู้และการเปิดรับผู้อื่น ความรักจึงไม่ใช่การแสวงหาการเติมเต็มของตนเอง แต่คือการยอมรับและอยู่ร่วมในความพร่องเดียวกัน (coexistence in incompleteness) การตีความเช่นนี้ช่วยคืนความสำคัญให้แก่ร่างกายในฐานะพื้นที่แห่งการรู้และการอยู่ร่วม ซึ่งต่างจากการอ่านแบบเทววิทยาหรือศีลธรรมในอดีตที่เน้นการละทิ้งกายเพื่อยกระดับจิตขึ้นไป

ประการสุดท้าย การเชื่อมโยงแนวคิดความรักของ Plato กับทฤษฎีร่วมสมัยว่าด้วยเพศและอารมณ์ โดยเฉพาะทฤษฎีเพศ ของ Butler และการเมืองของอารมณ์ ของ Ahmed บทความนี้แสดงให้เห็นว่าความรักไร้เพศของเพลโตสามารถเข้าใจได้ในฐานะพื้นที่ทางการเมืองของการอยู่ร่วมซึ่งท้าทายอำนาจของบรรทัดฐานทางเพศที่ครอบงำสังคม การตีความนี้จึงขยายขอบเขตของการศึกษาปรัชญาความรักจากเพียงประเด็นเชิงอภิปรายไปสู่การเมืองของการดำรงอยู่ (politics of being) ทำให้เพลโตกลายเป็นนักคิดที่ร่วมสมัยในแง่ของการเสนอ “จริยศาสตร์แห่งความสัมพันธ์ที่ไม่ยึดติดเพศ”

ด้วยเหตุนี้ องค์ความรู้ใหม่ที่บทความนี้สร้างขึ้นจึงอยู่ที่การคืนความเป็นสากลของอีروسให้พ้นจากกรอบศีลธรรมทางเพศ โดยชี้ว่า Plato ใน “Symposium” ไม่ได้เสนอความรักในฐานะสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ทางจิตเท่านั้น หากยังเสนอความรักในฐานะพลังของการอยู่ร่วม การรู้และการเป็นร่วมที่เปิดพื้นที่ให้มนุษย์สามารถรักและเข้าใจผู้อื่นในฐานะผู้พร่องเหมือนกันทุกคน แนวคิดนี้จึงไม่ได้เพียงขยายความเข้าใจต่อเพลโตเท่านั้นแต่ยังวางรากฐานให้แก่การอภิปรายร่วมสมัยเรื่อง “เพศ ความรัก และอัตลักษณ์” ในฐานะมิติเดียวกันของการดำรงอยู่ของมนุษย์

เอกสารอ้างอิง

- Ahmed, S. (2004). *The cultural politics of emotion*. Edinburgh University Press.
- Aquinas, T. (1981). *Summa Theologiae* (Vols. 1–5). Christian Classics.
- Augustine. (1991). *Confessions* (H. Chadwick, Trans.). Oxford University Press.
- Butler, J. (1990). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge.
- Halperin, D. M. (1990). *One Hundred Years of Homosexuality and Other Essays on Greek Love*. Routledge.
- Nehamas, A. (2007). *Only a Promise of Happiness: The Place of Beauty in a World of Art*. Princeton University Press.
- Nussbaum, M. C. (1986). *The Fragility of Goodness: Luck and Ethics in Greek Tragedy and Philosophy*. Cambridge University Press.

Plato. (1997). *Plato: Complete works (J. M. Cooper & D. S. Hutchinson, Eds.)*. Hackett Publishing Company.

Vlastos, G. (1973). *Platonic Studies*. Princeton University Press.